

HAS green academy

B Dier- en Veehouderij

Beperkte opleidingsbeoordeling

230A2022.01

Samenvatting

In december 2022 is de bestaande hbo-bacheloropleiding Dier- en Veehouderij van de HAS green academy bezocht door een visitatiepanel van NQA. Deze voltijdopleiding wordt in 's-Hertogenbosch aangeboden. Het panel beoordeelt de opleiding als **positief**.

Dier- en Veehouderij van de HAS green academy is een zeer praktijkgerichte opleiding waar studenten zich in een persoonlijke en prettige sfeer kunnen ontwikkelen. Passie voor de veehouderij is wat de studenten en docenten van deze opleiding met elkaar verbindt. Er is veel aandacht voor het meten en weten van diergegevens in de praktijk, en excursies naar allerlei bedrijven in de agrarische sector en de keten zijn een vanzelfsprekendheid. Ook heeft de opleiding aandacht voor het maatschappelijk debat en de toekomstscenario's van de sector.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding hanteert goede eindkwalificaties op het bachelorniveau, die zijn afgeleid van landelijke standaarden. De focus van deze opleiding ligt op de veehouderij, waarbij er aandacht is voor alle typen vee. Rollen waartoe de opleiding opleidt zijn ondernemer, bedrijfsleider, adviseur of praktijkonderzoeker. De rol van beleidsmedewerker is nog wat onderbelicht in de opleiding, en kan nog duidelijker geïntegreerd worden aangezien deze in toenemende mate belangrijk is. De opleiding heeft veel contacten in de praktijk, en spiegelt haar profiel regelmatig aan het actuele werkveld. Momenteel werkt de opleiding aan het formaliseren van deze spiegeling.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Studenten leren actuele theorie. Onderzoeksvaardigheden worden geïntegreerd aangeboden en studenten werken veel met bestaande of zelf verkregen data over de dieren en bedrijfsvoering. Met de persoonlijke coach en toegankelijke en deskundige docenten voelen studenten zich gezien en gehoord in deze opleiding. Studenten hebben veel ruimte in het programma om eigen keuzes te maken voor het soort vee waarmee ze willen gaan werken en de beroepsrol die ze ambiëren. Ook stimuleert de opleiding internationale uitwisselingen actief. Er zijn veel excursies en de opleiding heeft samenwerkingen met diverse praktijkleerbedrijven. De meeste activiteiten in de praktijkleerbedrijven zijn gericht op observeren en data verzamelen, en hier mag de opleiding nog wel meer (verschillende) situaties voor studenten creëren om ook zelf te oefenen en te experimenteren, zodat studenten meer gelegenheid krijgen om eigen verantwoordelijkheid te dragen en innovatie te creëren.

Docenten bespreken de actuele maatschappelijke thema's in de veehouderij met studenten. Dat leidt tot goede gesprekken over de toekomst van de sector, en over de toekomstige carrière van studenten. Door nog meer externen te betrekken bij dit soort gesprekken, kan de opleiding studenten een nog breder perspectief op de sector meegeven. Door de veranderingen in de sector, zijn mentale weerbaarheid en het omgaan met tegenslagen extra van belang voor studenten. Hier kan de opleiding nog meer aandacht aan besteden door studenten tijdens de opleiding uit te dagen en nog vaker uit hun comfortzone te halen, zoals de opleiding nu al doet in de debatwerkvorm College Boer.

Standaard 3: Toetsing

Het systeem van toetsing van deze opleiding zit goed in elkaar. De toetsvormen zijn praktijkgericht en afwisselend. Vaak worden kennis, vaardigheden en houdingsaspecten integraal getoetst in projecten en opdrachten. Er wordt op professionele wijze aan de ontwikkeling van toetsing en beoordeling gewerkt, en de examencommissie borgt toetsing en beoordeling volgens de wettelijke vereisten. De examencommissie kan nog wel wat steviger de onafhankelijke positie innemen. Studenten zijn tevreden over toetsing en beoordeling, krijgen voldoende feedback waarvan ze leren, en weten wat er van hen wordt verwacht. De systematiek van deeloordelen naar eindoordelen op de beoordelingsformulieren kan nog vereenvoudigd worden.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

Studenten realiseren het hbo-bachelorniveau in verschillende onderwijsonderdelen. De Beroepsopdracht en de specialisatie in het vierde studiejaar vormen hierbij de belangrijkste afsluitende onderdelen. De Beroepsopdrachten betreffen opdrachten die voor de praktijk worden uitgevoerd door een groepje studenten. De opdrachten bevatten relevante en actuele onderwerpen en leveren een werkelijke toegevoegde waarde voor de praktijk. De specialisaties laten zien dat studenten op eindniveau kunnen functioneren in de gekozen richting, zoals een bepaald type veehouderij of een bepaalde rol zoals ondernemer. Studenten worden goed voorbereid op de praktijk en kunnen zowel als bedrijfsleider of ondernemer van een veehouderij aan de slag, als ook in meer analytische functies zoals adviseur of in de verkoop. Door de goede aandacht voor dierkennis en onderzoek zijn alumni ook goed voorbereid om een (universitaire) masteropleiding te gaan volgen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	6
Schets van de opleiding	6
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	8
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	14
Standaard 3 Toetsing	19
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	21
Eindoordeel over de opleiding	24
Oordelen op de standaarden	24
Aanbevelingen	25
Bijlagen	26
Bijlage 1 Bezoekprogramma	27
Bijlage 2 Bestudeerde documenten	27

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Dier- en Veehouderij van HAS green academy. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van HAS green academy en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd. Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (2018) en de *NQA Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs 2022 Beperkte Opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 1 december 2022. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer ir. M.G. Duijkers (voorzitter, domeindeskundige)
Mevrouw A.C.A. van de Ven (domeindeskundige)
De heer dr. Ir. R.P. Kwakkel (domeindeskundige)
Mevrouw C.I. Moree (studentlid)

Mevrouw drs. M. Schoots, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Visitatiegroep

De opleiding maakt onderdeel uit van de visitatiegroep HBO HAO Dier met inleverdatum 01-05-2023. Om tot deze datum te komen, heeft de opleiding één jaar uitstel gekregen van de NVAO. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant, voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Werkwijze panel en procesverloop

Voor de opleidingsbeoordeling heeft de opleiding een zelfevaluatie en bijlagen ter beschikking gesteld aan het panel en is een paneloverleg op 21 november gepland ter voorbereiding van de visitatie. De panelleden zijn geïnstrueerd over de werkwijze via de NQA-handleiding en het NVAO-kader. Vervolgens heeft het panel de aanpak, rolverdeling en werkwijze voor het visitatiebezoek besproken. Het panel heeft gesproken over de indrukken en observaties die zijn verkregen vanuit het zelfevaluatierapport en de bijlagen. Ook zijn de meningen over de geselecteerde eindwerken gedeeld. Informatie uit het vooroverleg is uitgewerkt naar een agenda met vraagpunten voor de bezoekdag. Deze vraagpunten hebben geleid tot een verdere stroomlijning van de bezoekdag.

Tijdens de bezoeke dag heeft het panel gesproken met diverse groepen (zie Bijlage 1) en het ter inzage gelegde materiaal bestudeerd. Het laatste betrof met name onderwijs- en toetsmateriaal, beleidsstukken en notulen van verschillende commissies. Aan studenten en docenten is de mogelijkheid geboden om in vertrouwen zaken met het panel te bespreken, buiten de geplande gesprekken om. Hiervan heeft niemand gebruik gemaakt. Aan het einde van de bezoeke dag is alle door het panel verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot een voorlopig oordeel met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel de voorlopige eindoordeelen en belangrijkste bevindingen meegedeeld aan de opleiding.

Op 9 december heeft er een onlineontwikkelgesprek plaatsgevonden met de voorzitter van het panel, diverse vertegenwoordigers vanuit de opleiding, onder procesbegeleiding van de secretaris. De opleiding heeft de agenda voor het ontwikkelgesprek opgesteld. De opleiding heeft een verslag van het gesprek gemaakt, dat is goedgekeurd door de voorzitter van het panel en gepubliceerd zal worden door de opleiding.

Na het visitatiebezoek heeft de secretaris op basis van alle informatie en de meningen van de panelleden een conceptrapportage opgesteld en voorgelegd aan de panelleden. Met de input van de panelleden is een tweede concept opgesteld dat ter controle op feitelijke onjuistheden is voorgelegd aan de opleiding. De panelleden hebben kennisgenomen van de reactie van de opleiding en waar nodig aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 25 januari 2023

Panelvoorzitter

De heer ir. M.G. Duijkers

Secretaris

Mevrouw drs. M. Schoots

Schets van de opleiding

De HAS green academy (vanaf nu HAS) biedt hbo-bacheloropleidingen en bedrijfsopleidingen aan op het gebied van agro, food en leefomgeving. De hbo-bacheloropleidingen zijn ingedeeld in clusters van verwante opleidingen. De opleiding Dier- en Veehouderij behoort sindsdien tot het cluster Agri & Business, waar ook de opleidingen Bedrijfskunde en agribusiness, Bedrijfskunde en foodbusiness, Tuinbouw en akkerbouw, en International food and agribusiness toe behoren. Op 1 juni 2022 is de HAS positief beoordeeld door de NVAO voor de Instellingstoets kwaliteitszorg.

De opleiding

De voltijdopleiding Dier- en Veehouderij van de HAS is één van vier gelijknamige bacheloropleidingen in Nederland. Sinds september 2020 heeft de opleiding een vernieuwd curriculum. Hierbij zijn de specialisaties gericht op gezelschapsdieren en paard overgeheveld naar de opleiding Bedrijfskunde van de HAS, omdat daar meer overlap in competenties was. De opleiding richt zich nu uitsluitend op veehouderij (koe, varken, pluimvee of anders zoals geit of schaaap). De opleiding heeft onder andere door deze ontwikkeling een daling in het aantal inschrijvingen meegemaakt, en zit nu op een stabiele instroom van zo'n 50 studenten per jaar.

Het curriculum

Het curriculum biedt een brede basis in de eerste twee studie jaren, waarna studenten zich in de laatste twee studie jaren specialiseren. Veruit de meeste studenten richten zich op de melkveehouderij. De opleiding maakt gebruik van praktijkleerbedrijven in de regio: twee melkveehouderijen en een varkenshouderij, waar studenten data verzamelen over de dieren en de bedrijfsvoering en observeren. Daarnaast bezoeken studenten in excursies regelmatig andere agrarische bedrijven, bedrijven in de 'keten' zoals veevoederproducenten, supermarktketens en overheden. Op de volgende bladzijde staat het curriculum schematisch weergegeven.

Terugblik vorige visitatie

De opleiding is in 2017 door de NVAO beoordeeld met een 'voldoende'. Het toenmalige panel zag onder andere de volgende positieve punten: adequate contacten met het werkveld, uitdagende leeromgeving, veel keuzemogelijkheden voor studenten, persoonlijke aandacht, informele sfeer, gunstige staf-studentratio, goede praktijkfaciliteiten, en een adequaat systeem van toetsing. Het panel raadde de opleiding aan om meer aandacht te hebben voor politiek-maatschappelijke en economische trends en discussies, de compensatieregeling aan te scherpen, de eindkwalificaties beter te borgen in de afstudeerfase en er strikter op toe te zien dat de toelichtingen op de beoordelingsformulieren van de beroepsopdrachten werden ingevuld. Het panel adviseerde de examencommissie om haar formele rol concreter in te vullen.

Het huidige panel ziet dat de opleiding een aantal van deze aanbevelingen goed heeft opgepakt. Er is meer aandacht voor actuele discussies in de veehouderij, en modules kunnen niet meer gecompenseerd worden. Op een aantal punten ziet het panel nog verdere mogelijkheden voor verbetering. De transparantie van de dekking van eindkwalificaties kan nog beter, en ook de huidige examencommissie kan zich nog actiever opstellen.

	BLOK 1	BLOK 2	BLOK 3	BLOK 4
Oriëntatie en selectie				
JAAR 1	Oriëntatie veehouderij Sectororiëntatie Dieroriëntatie Wiskunde en Excel	Diersignalen Dierfysiologie Dier en technologie Veehouderijsystemen	Kringlopen Economie Voeding Bodem en plant Circulaire landbouw	Stage Twee meewerkstages bij twee verschillende veehouderijbedrijven
Persoonlijke ontwikkeling				
Verdieping en toepassing				
JAAR 2	Zoötechniek Diergezondheid Voeding, Voederteelt & Techniek	Maatschappelijke betekenis Diereigenschappen Agronomie Beleid & regelgeving	Keten en internationalisering Wereldwijde veehouderij Ketenontwikkeling Commerciële & interculturele vaardigheden	Analyse Bedrijfsvergelijking Bedrijfsprocessen Voermanagement Fokkerij Economie
Onderzoeksvaardigheden: project Gedrag en Welzijn, statistiek Persoonlijke ontwikkeling				
Individuele profilering en praktijk				
JAAR 3	Stage, buitenlandervaring en minor			
Persoonlijke ontwikkeling				
Specialisatie				
JAAR 4	* Advisering/begeleiding * Ondernemerschap en bedrijfsovername * Onderzoek * Topklas: het opzetten van een eigen bedrijf		Beroepsopdracht Specialisatie en professionalisering	
Persoonlijke ontwikkeling				

Administratieve gegevens

Naam instelling	HAS green academy
Status instelling	Bekostigd
Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief (01-06-2022)

Naam opleiding in CROHO	Dier- en Veehouderij
ISAT-code CROHO	34869
Oriëntatie en niveau	Hbo-bachelor
Graad	Bachelor of Science
Variant	Voltijd
Studielast	240 EC
Afstudeerspecialisaties	Geen
Locatie	's-Hertogenbosch
Onderwijstaal	Nederlands
Visitatiegroep	HBO HAO Dier
Inleverdatum	01-05-2023

Beoordeling NVAO-standaarden

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De opleiding leidt op tot een breed palet aan beroepen in de agrarische sector, en is zich sterk bewust van het maatschappelijk debat waarin de sector zich momenteel bevindt. De opleiding hanteert naar mening van het panel heldere doelen op het bachelorniveau, die afgeleid zijn van het *Landelijk opleidingsprofiel Dier- en Veehouderij 2013*. Het vernieuwde landelijk opleidingsprofiel *Eindkwalificaties Bacheloropleiding Dier- en Veehouderij* uit 2021 wordt momenteel geïmplementeerd door de opleiding. Het panel adviseert de opleiding om de rol van beleidsmedewerker explicieter in de opleiding terug te laten komen, omdat deze functie in toenemende mate belangrijk is voor de agrarische sector. De opleiding heeft ruime en goede werkveldcontacten en is voornemens om een werkveldcommissie in te richten voor structurele spiegeling van de opleiding. Het panel adviseert de opleiding om hierbij de strategische discussie op te zoeken met partners die een breed perspectief op de sector geven.

Onderbouwing

Beroepsbeeld

De opleiding heeft de ambitie om studenten breed op te leiden. De HAS wil studenten aan alle typen veehouderij laten 'snuffelen' (koe, varken, pluimvee, maar bijvoorbeeld ook geiten, kamelen en schapen), om vervolgens veel ruimte te bieden om zelf keuzes voor specialisatie te maken in het curriculum. De opleiding leidt studenten op tot ondernemer, bedrijfsleider, adviseur of praktijkonderzoeker in de veehouderij sector. Het valt het panel op dat de rol van beleidsmedewerker niet expliciet wordt genoemd in het profiel, terwijl deze wel in het landelijke profiel (zie verderop bij deze standaard) wordt genoemd, en er een toenemende behoefte is aan agrarisch onderlegde beleidsmedewerkers bij overheden en bedrijven. De opleiding geeft aan steeds meer aandacht voor deze rol te hebben in het curriculum. Het panel adviseert de opleiding om de rol van beleidsmedewerker explicieter in het profiel en het curriculum op te nemen.

De agrarische sector staat momenteel in het middelpunt van maatschappelijke aandacht: de stikstofdiscussie, het gesprek over diervriendelijkheid en andere maatschappelijke thema's hebben veel impact op de sector, en daardoor ook op (het toekomstperspectief van) studenten. De opleiding heeft de ambitie om studenten ook op te leiden om zich op goede wijze te kunnen begeven in dergelijk debat en publieke opinie, en zich te buigen over innovaties en alternatieve bedrijfsvoering. Het panel vindt het sterk dat de opleiding zich hier zo bewust van is en hier aandacht voor heeft. Bij *Standaard 2* staat nader beschreven hoe de opleiding dit doet.

Beoogde leerresultaten

Het panel ziet eindkwalificaties die op het bachelorniveau zijn geformuleerd en voldoen aan de internationale standaarden wat betreft niveau en oriëntatie. De opleiding is onderdeel van het landelijk overleg van de vier Dier- en Veehouderij opleidingen in Nederland, die gezamenlijk een landelijk opleidingsprofiel onderhouden. Momenteel is het curriculum gebaseerd op het *Landelijk opleidingsprofiel Dier- en Veehouderij mei 2013*. Dit opleidingsprofiel is opgesteld in samenspraak met het werkveld en is gekoppeld aan de Dublin descriptorren om het bachelorniveau te waarborgen. In 2021 is er een herziening geweest van het landelijk opleidingsprofiel tot het document *Eindkwalificaties Bacheloropleiding Dier- en Veehouderij 2021*, en de opleiding van de HAS werkt momenteel aan de invoering hiervan per september 2023.

De huidige eindkwalificaties zijn:

1. Evalueren van bedrijfsprocessen, bedrijfsorganisatie en analyseren van omgevingsprocessen van een Dier- en Veehouderijbedrijf.
2. Reflecteren op een zelf uitgebracht advies.
3. Reflecteren op zelf uitgevoerd toegepast onderzoek.
4. Beoordelen van een bedrijfsstrategie.
5. Beoordelen van een marketingstrategie.

De vernieuwde eindkwalificaties vanaf september 2023 zijn:

1. Specialist in de dier- en/of veehouderij.
2. Optimaliseren van een bedrijf in de dier- en/ of veehouderijsector.
3. Ondernemen in de (internationale) dier- en/ of veehouderijsector.
4. Onderzoek in de dier- en/of veehouderijsector.
5. Adviseren in de dier- en/ of veehouderijsector.
6. Zelfverantwoordelijk functioneren.

De huidige eindkwalificaties zijn uitgewerkt in verschillende criteria, die in een matrix zijn gekoppeld aan de verschillende onderwijsonderdelen. Aan deze criteria wordt tijdens de opleiding volgens een oplopend niveau dat is gebaseerd op het ZelCom-model gewerkt: basis (propedeuse), gevorderd (hoofd fase) en professioneel (eindniveau). De nieuwe eindkwalificaties worden momenteel op adequate wijze in leeruitkomsten uitgewerkt.

Samenwerking met het werkveld

Het panel stelt vast dat de opleiding haar profiel regelmatig spiegelt aan het actuele werkveld en veel contacten met het regionale werkveld heeft. Voor de vernieuwing van het landelijk profiel zijn een aantal werkveldpartners van de HAS geïnterviewd en in 2022 heeft de opleiding een werkveldscan uitgevoerd om richting te bepalen voor de opleiding. Daarnaast spiegelt de opleiding zich regelmatig informeel aan het werkveld via de praktijkleerbedrijven, stages en excursies, en heeft de opleiding ook een aantal docenten in dienst die in de praktijk werken. De opleiding is voornemens om in 2023 een werkveldcommissie op te zetten voor structurele spiegeling van het profiel en het curriculum aan het werkveld. De opleiding neigt hierbij naar het uitnodigen van werkveldpartners waarmee ze al samenwerken. Het panel daagt de opleiding uit om ook nieuwe sparringpartners te zoeken die een ander perspectief hebben op de sector, en de nieuwe werkveldcommissie de strategische opdracht mee te geven om vanuit een zo breed mogelijk perspectief mee te denken over de toekomst van de sector en de opleiding.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel ziet een samenhangende onderwijsleeromgeving met een actueel curriculum. Er zijn veel keuzemogelijkheden voor studenten en er is aandacht voor onderzoeksvaardigheden, waardoor studenten veel dierkennis opdoen en goed leren analyseren. Werkvormen zijn afwisselend en het panel is positief over het feit dat probleem gestuurd onderwijs de standaard werkwijze is. Het panel adviseert de opleiding om de mogelijkheden voor praktijkleren uit te breiden, zodat studenten meer zelf kunnen oefenen en experimenteren in meer verschillende contexten zodat zij eigen verantwoordelijkheid leren dragen. Het panel vindt dat de opleiding actief werkt aan een beleid voor internationalisering, met onder andere een verplichte buitenlandse stage en uitwisselingen met buitenlandse partners in pilotfase. Meer aandacht voor de Engelse taal kan de internationale oriëntatie van studenten nog verder versterken.

De gekwalificeerde, betrokken en toegankelijke docenten en coaches vormen een grote kracht van de opleiding. Zij zorgen voor een prettige sfeer binnen de opleiding, die studenten uitnodigt om te leren in een veilige omgeving. Docenten brengen de maatschappelijke dialoog over ontwikkelingen in de sector actief binnen in de opleiding. Het panel raadt de opleiding aan om dit nog vaker te doen, en hier ook meer externen bij te betrekken. Ook kan de opleiding studenten in de vrije keuzeruimte meer uitdagen om buiten de eigen comfortzone te treden zodat zij nog aan mentale weerbaarheid en breedte winnen.

Onderbouwing

Vooropleiding en instroom

De opleiding hanteert de wettelijke toelatingseisen van een vwo-, havo- of mbo niveau 4-diploma en speelt goed in op de verschillende vooropleidingen en achtergronden van instromende studenten. De meeste instromende studenten hebben een havo of mbo achtergrond, hoewel er ook vwo'ers instromen. Ongeveer de helft van de instromende studenten heeft thuis een onderneming in de veehouderij (van de ouders), de andere helft heeft meestal een (bij)baan in de veehouderij. De opleiding mixt studenten met verschillende achtergronden in coachgroepen en projectgroepen, en dat bevalt studenten erg goed omdat ze van elkaar leren. Mbo'ers geven bij het panel aan dat de overgang naar het hbo groot is, maar dat ze hierin goed door de opleiding worden ondersteund. Dat gebeurt onder andere via extra training voor mbo-studenten ('Young professional traject') en in de coachgroep.

Curriculum

Het panel vindt het curriculum samenhangend en actueel wat betreft de inhoud. In de hoeveelheid vrije keuze voor studenten is duidelijk de HAS-visie gericht op flexibiliteit en adaptiviteit terug te zien in het curriculum. De vertegenwoordigers van het werkveld waarmee het

panel heeft gesproken, geven aan dat de opleiding van de HAS zich onderscheidt doordat studenten veel dierkennis opdoen, en diergegevens goed leren analyseren. Het panel complimenteert de opleiding met de duidelijke blokboeken, waarin precies staat beschreven wat er van studenten wordt verwacht. Verder worden studenten adequaat geïnformeerd over het onderwijs en de toetsing via het online platform BlackBoard.

Het curriculum (zie *Schets van de opleiding*) bestaat de eerste twee studiejaar uit acht thematische blokken. Elk blok bestaat uit meerdere modules. In het eerste jaar lopen studenten twee meeloopstages van elk 7 EC. In het derde studiejaar lopen studenten een praktijkstage van 30 EC en hebben studenten vrije keuze van 30 EC, die ze met een tweede stage of minor binnen of buiten de HAS kunnen invullen. Minimaal één van de derdejaars onderdelen dient de student in het buitenland te doorlopen¹. In het vierde studiejaar voeren studenten de afsluitende Beroepsopdracht af (zie *Standaard 4*) en volgen ze één van de volgende specialisaties:

- Data Science in agrofood
- Applied Animal Sciences
- Sectorspecialist (keuze uit: ruminanten, intensieve veehouderij)
- Agrarisch Ondernemerschap
- Global Trading and Business Management
- Topklas Ondernemen

Onderwijsconcept

Het panel ziet een praktijkgericht onderwijsconcept met veel afwisseling in werkvormen. Het uitgangspunt van de opleiding is dat het niveau opbouwt van begeleid leren naar zelfstandig en zelfverantwoordelijk leren. In de blokken worden onder andere practica, praktijkdagen, excursies, workshops, projecten en (gast)colleges aangeboden, waarbij studenten in toenemende mate zelfstandig leren. Projecten en opdrachten zijn vormgegeven vanuit het zogenaamde probleemgestuurd onderwijs (PGO). Een praktisch probleem vormt het startpunt van een opdracht, en studenten verzamelen data om tot een oplossing te komen. Het panel vindt het knap hoe de opleiding een vanzelfsprekendheid heeft gemaakt van deze praktijkgerichte onderwijsvorm.

Begeleiding

De persoonlijke en intensieve begeleiding is een bijzondere kracht van deze opleiding. Studenten, en hun individuele talenten en drijfveren, worden gezien en gehoord door docenten. De sfeer is prettig en informeel en docenten zijn laagdrempelig te benaderen. Er zijn ruime mogelijkheden voor extra begeleiding. De studiebegeleiding door de coach wordt gewaardeerd door studenten. Deze begeleiding vindt plaats in groepen en individuele coachgesprekken. Het panel heeft van studenten vernomen dat de coach de samenwerking tussen studenten stimuleert, waardoor zij van elkaar leren en als elkaars vangnet fungeren. Daarnaast heeft de opleiding een studieadviseur en twee vertrouwenspersonen. Verder kunnen studenten gebruik maken van het integrale HAS-programma Studie+ voor extra studiefaciliteiten en persoonlijke begeleiding. Ook biedt de HAS laagdrempelige interventies bij faalangst, dyslexie en andere specifieke situaties aan.

¹ In de studiejaar 2020-2021, 2021-2022 en 2022-2023 is dit niet verplicht vanwege de coronapandemie.

Een punt van aandacht in de begeleiding vindt het panel dat docenten en begeleiders de studenten nog wat meer uit hun comfortzone kunnen halen, zodat ze mentaal weerbaarder worden. Het panel hoort van studenten en werkveld dat sommige studenten binnen de vele keuzemogelijkheden structureel 'veilig' kiezen, bijvoorbeeld door vooral praktijksituaties en opdrachten op te zoeken die dicht bij hun eigen thuisbedrijf of voorkeursrol liggen. Het werkveld geeft ook aan dat sommige studenten en alumni snel uit het veld zijn geslagen als iets anders loopt of tegenzit. Door de studenten wat meer uit te dagen om andere keuzes te maken of een uitdagend(e) project(rol) op te pakken, kunnen zij zich beter ontwikkelen tot weerbare en brede professionals.

Veranderende sector en maatschappelijk debat

Zowel de opleiding als het panel zien dat de veranderende veehouderij sector en de maatschappelijke discussie hierover veel vraagt studenten (zie *Standaard 1*). De opleiding ziet een taak voor zichzelf zien weggelegd om studenten te laten nadenken over deze maatschappelijke discussies, omdat deze direct invloed hebben op hun toekomstige carrière en vaak ook hun huidige thuisbedrijf. Het panel vindt dit positief en ziet dat de opleiding aandacht besteedt aan deze maatschappelijke discussies in het onderwijs, en hier als team actief op reflecteert. De opleiding biedt actualiteitscolleges aan en er is een blok Maatschappelijke betekenis in het tweede studiejaar. Ook heeft de opleiding een aantal debatten over de sector georganiseerd: 'College Boer'. Dit is een werkvorm waarbij studenten met elkaar en externe (ervarings)deskundigen en politieke vertegenwoordigers in gesprek gaan over de veehouderij. Het panel moedigt de opleiding aan om de gesprekken over de sector, zoals dat bij College Boer zo mooi gebeurt, verder uit te breiden met andere partners. Bijvoorbeeld met andere HAS-opleidingen (zoals de opleiding het noemt: de eigen 'minimaatschappij'), maar ook bij opleidingen buiten de HAS in 's-Hertogenbosch, en externe partijen zoals de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, die naast de HAS is gevestigd.

Praktijkleren

Het panel is positief over het feit dat de opleiding regelmatig excursies organiseert naar agrarische bedrijven voor alle typen vee, en studenten bezoeken ook andere bedrijven in de 'keten', zoals supermarkten, logistieke bedrijven en veevoerproducenten. Verder heeft de opleiding een samenwerkingsovereenkomst met drie praktijkleerbedrijven: melkveehouderij Hoeve Boveneind (het panel heeft deze bezocht), melkveehouderij Mts. Pels, en varkenshouderij Berkhout Varkens BV. Studenten zijn enkele dagdelen per blok aanwezig bij een praktijkleerbedrijf als ze aan een projectopdracht werken. Ook heeft de opleiding een techniekhal en een schooltuin. Tijdens de stages in het eerste en derde studiejaar werken studenten onder begeleiding in een veehouderij of ander bedrijf binnen de keten.

Het valt het panel op dat de activiteiten in de praktijkleerbedrijven vooral zijn gericht op observeren en data verzamelen. Het panel is van mening dat het om verantwoordelijkheid te leren dragen en innovatie te creëren ook belangrijk is dat studenten actief kunnen oefenen en experimenteren in de praktijk. Ook studenten geven aan dat zij behoefte hebben aan een 'proefboerderij' waar ze zelf kunnen oefenen. Ook geven ze aan dat ze graag in meer verschillende praktijkomgevingen zouden willen participeren. Het panel adviseert de opleiding daarom om meer (verschillende) actieve praktijkleerervaringen te organiseren voor studenten.

Internationale oriëntatie

In lijn met het landelijke profiel, en omdat er relatief veel internationaal handelende bedrijven in de sector zijn, vindt de opleiding het belangrijk dat studenten kennismaken met de internationale context van de veehouderij. Het panel vindt dat de opleiding een sterk beleid op het gebied van internationale oriëntatie heeft. In het tweede studiejaar besteedt de opleiding aandacht aan mondiale veehouderij, productie en handel in het blok Keten en internationaal, en is er een buitenlandse excursieweek. In het derde studiejaar dient de student een minor of stage in het buitenland te lopen (zie eerder in deze *Standaard*). De opleiding is ook bezig om internationale partnerschappen met universiteiten in Finland, Portugal en Spanje op te zetten voor de uitwisseling van studenten. Dit studiejaar gaan er als pilot 8-10 studenten per partner op een kort uitwisselingstraject. Het panel vindt dat de opleiding trots mag zijn op dergelijke stappen in het internationaliseringsbeleid. In het verlengde van deze ontwikkeling, geven vertegenwoordigers van het werkveld aan dat de opleiding meer aandacht kan besteden aan de ontwikkeling van Engelse taalvaardigheden bij studenten. Het panel herkent dit en adviseert de opleiding om studenten meer Engelse taalvaardigheden aan te bieden. Dat heeft ook een functie als studenten doorstuderen en Engelstalige literatuur moeten lezen.

Onderzoek

De opleiding slaagt erin om studenten goede onderzoeksvaardigheden aan te leren, op een integrale manier. In de probleemgestuurde projecten leren studenten vanaf het begin van de opleiding om data te verzamelen en te analyseren rondom dieren en bedrijfsvoering, en hier is vaak een lector bij betrokken als begeleider of opdrachtgever. Dit wordt ondersteund door een stevige basis aan onderzoekstheorie in diverse blokken. Studenten kennen lectoren en zijn positief over de wijze waarop zij leren om onderzoek te doen.

De opleiding heeft actieve lectoren die volgens het panel op goede wijze verbonden zijn met het onderwijs. De HAS heeft 13 lectoraten en 15 lectoren, waarvan de lector Precision livestock farming is verbonden aan de opleiding. De lector heeft zoals hierboven gezegd een actieve rol in het onderwijs, en wordt door docenten ondersteund bij het doen van onderzoek en het publiceren. In totaal zijn 7 docenten vanuit de opleiding actief als docent bij 3 lectoraten: Precision livestock farming, Healthy farming en Verdienvermogen voor natuurinclusieve landbouw. Doordat de docenten onderzoek en onderwijs combineren komt nieuwe kennis direct bij de studenten terecht.

Kwaliteit van het personeel

Het panel ziet een gepassioneerde, goed gekwalificeerde groep docenten die trots is op de opleiding. De sfeer onderling is goed en nieuwe docenten worden goed opgevangen en uitgebreid getraind op didactisch vlak. Studenten zijn unaniem positief over de kwaliteit en de toegankelijkheid van docenten.

De opleiding heeft 20 docenten, een practicumbegeleider en een studieadviseur. De meeste docenten bezitten een mastertitel en 2 docenten zijn gepromoveerd. Alle docenten hebben praktijk- of onderzoekservaring in de agrarische sector, en 7 docenten zijn momenteel actief in de sector als mede-eigenaar, adviseur of partner van een veehouderij. Alle nieuwe docenten volgen de Basiskwalificatie Didactische Bekwaamheid (BDB) en de Basis Kwalificatie Examinering (BKE). Alle docenten hebben BKE of zijn hiertoe in opleiding. 2 docenten hebben een Senior Kwalificatie Examinering (SKE) en 1 is hiertoe in opleiding. Docenten geven aan dat zij alle

ruimte krijgen om zich vakinhoudelijk te ontwikkelen, bijvoorbeeld door het bezoeken van congressen en het bezoeken van andere instellingen.

Binnen HAS zijn een aantal organisatorische ontwikkelingen geweest, zoals de vorming van onderwijsclusters (zie *Schets van de opleiding*) en het neerzetten van een curriculumcommissie die zich bezig houdt met de inhoud en kwaliteit van de opleiding. Het panel heeft de indruk gekregen dat deze organisatorische zaken, en de daarmee gepaarde ontwikkelingen rondom kwaliteitszorg, goed verlopen. Het panel ziet dat er korte lijnen zijn, en dat alle docenten op goede wijze betrokken zijn bij ontwikkelingen. Studenten voelen zich gehoord via de opleidingscommissie en de evaluaties. Het panel geeft de opleiding een compliment voor de goed ingezette evaluatievorm van het faseoverleg: hierin wordt een afvaardiging van studenten mondeling bevraagd over het onderwijs.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het toetsstelsel van de opleiding is goed op orde: het panel ziet afwisselende, praktijkgerichte toetsvormen en goede toetsmatrijzen die de basis vormen voor de toetsen. De toetsen hebben het gewenste niveau en gaan over actuele inhoud. Bij groepswork wordt er adequaat naar individuele prestaties gekeken. Beoordelingen zijn betrouwbaar en het vierogenprincipe wordt op belangrijke momenten in de opleiding toegepast. Een aanbeveling bij de beoordelingen is om de systematiek van de oordelen naar eindcijfer te vereenvoudigen of transparanter te maken: de oordelen zijn voor het panel niet altijd goed navolgbaar. Ook kunnen stagebedrijven nog beter worden geïnstrueerd over de door studenten te bereiken doelen. De examencommissie borgt de toetsing en beoordeling volgens haar wettelijke taken. Het panel vindt dat de commissie zich nog steviger als onafhankelijke borger van het eindniveau kan positioneren.

Onderbouwing

Toetsing

De toetsen zijn adequaat opgezet vanuit heldere toetsmatrijzen die zijn afgeleid van de eindkwalificaties. Toetsen worden opgesteld, beoordeeld en geëvalueerd door BKE-gecertificeerde examinatoren of een 'verlengde arm' constructie: examinatoren die geen BKE hebben werken onder toezicht van een BKE-gecertificeerde examiner. Het panel heeft diverse toetsen en studentuitwerkingen ingezien, zoals van (buitenlandse) stages, het project Maatschappelijk ondernemen en het project Zoötechniek. Het panel ziet een logisch opbouwend niveau van toetsing in de loop van de opleiding. Toetsen gaan over actuele onderwerpen voor de veehouderij. Kennis, vaardigheden en houding worden veelal integraal en praktijkgericht getoetst in afwisselende toetsvormen: bijvoorbeeld in projecten die leiden tot een (advies/onderzoeks)verslag en interviewartikelen. Studenten zijn tevreden over de toetsen en geven aan dat het duidelijk is wat er van ze wordt verwacht.

Beoordeling en feedback

Beoordelingen worden op beoordelingsformulieren ingevuld, waarbij studenten ook geschreven feedback mee krijgen. Voor essentiële toetsen in het programma zoals bij de afsluitende Beroepsopdracht (zie *Standaard 4*), wordt er door twee examinatoren beoordeeld. De hoeveelheid feedback op beoordelingsformulieren verschilt wat per examiner. Studenten ervaren hier geen problemen mee, aangezien ze mondeling uitgebreide feedback krijgen tijdens de veelheid aan projecten en opdrachten. In de groepsopdrachten dienen studenten de criteria individueel te behalen: bij elk project maakt een individueel assessment onderdeel uit van de beoordeling. Volgens studenten en docenten is 'meeliften' hierdoor geen optie. Wat het panel mooi vindt om te horen, is dat docenten de studenten actief aanspreken op hun bijdrage gedurende de projecten, en dat ook studenten elkaar hier actief feedback op geven.

Het panel ziet een aantal aandachtspunten voor de beoordelingen.

Het eerste aandachtspunt is dat beoordelingen voor het panel niet altijd goed navolgbaar zijn. Het panel had uitleg van de opleiding nodig om te doorzien hoe deelscores optellen tot het eindcijfer. Een ander punt is dat het aantal formulieren bij bijvoorbeeld de Beroepsopdracht ook niet helpt voor de transparantie. Om het voor studenten en toekomstige panels inzichtelijker te maken, adviseert het panel om de opbouw van deelcijfers naar eindcijfers eenvoudiger en transparanter te maken.

Een tweede aandachtspunt dat het panel ziet is dat stagebedrijven (die een advies voor de beoordeling geven), soms erg hoge beoordelingen geven. Het verschil met de examinator vanuit de opleiding is regelmatig relatief groot. Het panel is van mening dat de opleiding de stagebedrijven beter kan informeren over de te behalen doelen voor studenten. Dat kan voor de student tot meer waardevolle feedback en een uitgebalanceerder praktijkbegeleiding en advies voor de beoordeling leiden.

Kwaliteitsborging toetsing en beoordeling

Om het afstudeerniveau extern te kalibreren, wordt door het Landelijk Opleidingsoverleg van de Dier- en Veehouderij opleidingen elke twee jaar een kalibratiesessie gehouden waarbij de opleidingen elkaars afstudeerwerken beoordelen. Intern kalibreert de opleiding adequaat over beoordelingen in modulebijeenvakkomsten, en bij twijfel over zakken/slagen.

De examencommissie van de opleiding Dier- en Veehouderij borgt de kwaliteit van toetsing. De examencommissie bestaat uit 3 leden: 1 docent van de opleiding, en 2 HAS-docenten van buiten de opleiding. De examencommissie behandelt verzoeken van studenten, houdt toezicht op fraude en onregelmatigheden, controleert de archivering van afstudeertoetsen, en adviseert het management over procedures voor toetsing en beoordeling. Het panel ziet een examencommissie die haar werkwijze in de basis goed heeft neergezet en haar wettelijke taken vervult, en nu haar adviespositie nog steviger mag innemen en meer concrete acties mag ontplooien om de kwaliteit van toetsing te borgen. De HAS is bezig om een clusterbrede examencommissie te installeren, die een toetscommissie wil inzetten voor de borging. Het panel heeft hiertoe goede plannen gezien waarbij de specifieke borging per opleiding goed is gedekt, en moedigt deze ontwikkeling aan.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De opleiding **voldoet** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat studenten de eindkwalificaties op het bachelorniveau realiseren in verschillende onderwisonderdelen. De opleiding kan nog transparanter maken waar alle eindkwalificaties precies worden afgetoetst. De Beroepsopdracht vormt samen met de specialisatie de afsluiting van de opleiding. In de Beroepsopdrachten ziet het panel actuele en relevante onderwerpen aan bod komen, en producten zijn meestal goed bruikbaar voor de werkelijke praktijk. Het groepsproces heeft een positief effect op de kwaliteit van de producten, omdat studenten elkaar aanvullen en van elkaar leren. In de specialisatie laten studenten zien het bachelorniveau te bereiken in de gekozen richting. Verder ziet het panel dat alumni goed voorbereid zijn op het werken in diverse functies, waarbij er zowel 'doeners' als bedrijfsleider of ondernemer uitstromen, als meer analytische professionals in de adviesrol. Door de goede aandacht voor dierkennis en onderzoek zijn alumni goed voorbereid op een (academische) masteropleiding.

Onderbouwing

Afstudeerfase

De opleiding hanteert 5 eindkwalificaties (zie *Standaard 1*), die verspreid over het programma worden afgetoetst. Eindkwalificatie 1 wordt behaald in het tweedejaars blok Analyse, Eindkwalificatie 2 onder andere in de Beroepsopdracht (afstudeeropdracht), Eindkwalificatie 3 met name in Onderzoeksvaardigheden in het tweede en vierde jaar, en Eindkwalificatie 4 en 5 komen in de specialisatie of een andere module aan bod. Bij de vorige visitatie heeft het panel opgemerkt dat de eindkwalificaties nog beter geborgd konden worden in de afstudeerfase. Het huidige panel vindt dat alle eindkwalificaties goed getoetst worden en dat studenten het eindniveau overtuigend realiseren in de benoemde eindwerken. Wel moest het panel voor sommige eindkwalificaties zoeken waar die exact worden afgetoetst als deze niet in de specialisatie zitten. Ook vindt het panel het meer passend als alle eindkwalificaties in de eindfase van de opleiding worden afgetoetst: de student heeft zich dan immers optimaal ontwikkeld binnen de opleiding. Het panel adviseert de opleiding daarom om de transparantie van de dekking van eindkwalificaties te verbeteren en de toetsing van eindkwalificaties meer, of geheel, in de eindfase plaats te laten vinden. De opleiding is bezig om de vernieuwde eindkwalificaties uit te werken naar leeruitkomsten en kan dit advies in de ogen van het panel mooi meenemen tijdens deze uitwerking en de toewijzing van leeruitkomsten aan de onderwijseenheden.

De opleiding ziet de Beroepsopdracht en de specialisatie in het vierde jaar als de afsluiting van de opleiding waarin studenten het hbo-bachelorniveau laten zien. De specialisatie bestaat uit een aantal modules en toetsen, en geeft de student de mogelijkheid om zich gericht voor te bereiden op de carrière van diens keuze. De Beroepsopdracht is een onderzoeksopdracht vanuit de praktijk die door een groepje studenten wordt uitgevoerd. Studenten kunnen de specialisatie en

de Beroepsopdracht ook binnen hun eigen bedrijf uitvoeren. Het panel vindt het een goede keuze van de opleiding om studenten te laten samenwerken in de afstudeerfase, en ook studenten vinden dit leerzaam. Studenten kunnen een voorkeur aangeven voor een onderwerp, waarna de opleiding de studenten in een groepje indeelt, en een opdracht die in de praktijk is geformuleerd toewijst. Soms wordt een opdracht door studenten vanuit verschillende opleidingen van de HAS uitgevoerd, iets wat het panel een mooie insteek vindt. De opdracht wordt door twee examinatoren beoordeeld, waarbij zowel het groepsproduct (advies) als het individuele Portfolio professionele houding wordt beoordeeld. Beide onderdelen vormen 50% van het eindcijfer.

Gerealiseerd niveau

Het panel heeft 15 afgestudeerden geselecteerd, waarbij is gekeken naar afgestudeerden van de afgelopen twee jaar om de ontwikkeling wat betreft het eindniveau inzichtelijk te maken. De selectie is een evenwichtige weerspiegeling van voldoende, gemiddeld en goed beoordeelde Beroepsopdrachten en specialisaties. Ook is er een evenwichtige spreiding over de verschillende specialisaties gekozen. Het panel heeft van alle 15 afgestudeerden het praktijkproduct van de Beroepsopdracht met bijbehorende beoordelingsformulieren ingezien. Van 7 van deze afgestudeerden heeft het panel ook de producten en beoordelingsformulieren van de specialisatie ingezien. Daarnaast heeft het panel inzicht gekregen in studentproducten van de onderdelen Onderzoeksvaardigheden en Analyse.

Het panel stelt vast dat studenten de eindkwalificaties realiseren en het hbo-bachelorniveau behalen in de hierboven genoemde onderwijsonderdelen. De Beroepsopdrachten tonen relevante en actuele onderwerpen en zijn van een goede inhoudelijke en onderzoeksmatige kwaliteit. Het panel heeft kunnen zien dat het groepsproces een positief effect heeft op de kwaliteit van de afgeleverde producten, en producten hebben vaak een mooie meerwaarde voor de praktijk. Studenten reflecteren op goede wijze op hun individuele bijdrage en het proces. De oordelen behorende bij de Beroepsopdrachten zijn individueel gegeven, en zijn herkenbaar voor het panel. De navolgbaarheid van de oordelen op de beoordelingsformulieren kan nog verbeterd worden (zie *Standaard 3*).

In de specialisaties laten studenten zien dat ze zich op bachelorniveau bekwamen in een bepaalde richting. Onderzoeksvaardigheden en Analyse zijn van voldoende niveau. De eindkwalificaties die in deze onderdelen getoetst worden, ziet het panel grotendeels ook weer terug in de Beroepsopdracht en specialisaties, wat het panel vertrouwen geeft in het behalen van alle eindniveaukwalificaties op bachelorniveau.

Functioneren afgestudeerden

Afgestudeerden vinden relatief gemakkelijk een baan, waarbij de meesten in eerste instantie in een advies-, verkoop- of andere agrarisch-bedrijfskundige functie terecht komen. Soms werken zij direct voor veehouderijen, maar afgestudeerden komen ook op andere plekken in de 'keten' terecht, zoals de logistiek, de (agrarische) marketing of het supermarktwezen. Ongeveer 20% van de afgestudeerden start direct als bedrijfsleider of ondernemer in de veehouderij, en een ander deel van de studenten die eerst elders start maakt later de overstap naar een eigen veehouderij, bijvoorbeeld als bedrijfsopvolging van de ouders nog niet aan de orde was bij het afstuderen. Het werkveld beschrijft de twee typen afgestudeerden heel duidelijk: de meer praktisch ingestelde professional die uiteindelijk veehouder wordt, en de bredere professional die zich sterk laat zien bij presenteren, met klanten omgaan en analyseren.

Door de goede onderzoeksvaardigheden in de opleiding, en de uitgebreide dierkennis die studenten opdoen, zijn alumni qua onderzoeksvaardigheden en kennis goed toegerust voor een (academische) vervolgopleiding, zoals de master Animal Sciences van Wageningen University. Alumni geven aan dat Engelse taalvaardigheid het meest lastige is bij een vervolgopleiding (zie ook de aanbeveling van het panel bij *Standaard 2*).

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoet
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoet
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet

De opleiding voldoet voor alle standaarden aan de basiskwaliteit. De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Op basis van de positieve kwaliteit over de vier standaarden komt het panel tot een positief eindoordeel over de opleiding als geheel. De opleiding biedt een actueel en goed curriculum, een brede oriëntatie op de praktijk, betrokken en deskundige docenten en een uitstekende persoonlijke begeleiding van studenten. Voor verbeterpunten is de opleiding reflectief en heeft de opleiding vaak al een aantal stappen in de goede richting gezet. De opleiding kan zichzelf, en studenten, nog meer uitdagen door met externen op te trekken in de maatschappelijke discussies rond de veehouderij. Het aantal situaties om zelf te oefenen met vaardigheden kunnen nog worden uitgebreid. Op het gebied van toetsing kunnen de dekking van eindkwalificaties en de navolgbaarheid van oordelen nog transparanter worden gemaakt. Ook mag de examencommissie nog een steviger positie innemen.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding van HAS hogeschool als **positief**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 1

- Laat de rol van beleidsmedewerker explicieter terugkomen in het profiel en het curriculum.
- Zoek de strategische discussie over het profiel en de toekomst van de opleiding op met partners die een breed perspectief op de veehouderij vertegenwoordigen.

Standaard 2

- Bied studenten meer (verschillende) mogelijkheden om zelf te oefenen en te experimenteren in de praktijk.
- Besteed meer aandacht aan Engelse taalvaardigheden in het curriculum.
- Ruim meer tijd in voor de maatschappelijke dialoog over ontwikkelingen in de sector en betrek hierbij meer externen.

Standaard 3

- Verbeter de transparantie van deelscores naar eindoordelen van toetsen.
- Instrueer stagebedrijven beter over de doelen die studenten dienen te behalen.
- Verwezenlijk de plannen voor omvorming van de examencommissie en het instellen van een toetscommissie zodat er meer concrete acties gaan plaatsvinden voor de borging van de kwaliteit van toetsing.

Standaard 4

- Maak de dekking van eindkwalificaties transparanter.
- Toets de eindkwalificaties meer, of geheel, in de eindfase van de opleiding.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Tijdstip	Ruimte	Gesprekspartners
8.30 – 8.45	Hoeve Boveneind	Inloop en ontvangst commissie te Herwijnen Clusterdirecteur Projectleider Ondersteuning
8.45 – 10.00	Hoeve Boveneind	Vooroverleg auditcommissie/materiaalinzage
10.00 – 10.15	Hoeve Boveneind	Welkom en aftrap opleidingsmanagement Clusterdirecteur Vier docenten kernteam
10.15 – 10.30		Pauze
10.30 – 11.15	Hoeve Boveneind	Onderwijsconcept in de praktijk (gedurende rondleiding) Lector Precision Livestock Farming Twee docenten Melkveehouder, eigenaar praktijkleerbedrijf
11.15 – 11.30		Pauze
11.30 – 12.15	Hoeve Boveneind	Docenten Vijf docenten
12.15 – 13.00	Hoeve Boveneind	Studenten Eerstejaars student Tweedejaars student Twee derdejaars studenten Vierdejaars student
13.00 – 13.50		Lunch, overlegtijd
13.50 – 14.30		Reis naar HAS green academy 's-Hertogenbosch
14.30 – 15.00	3A-05	Examencommissie en opleidingscommissie Voorzitter clusterexamencommissie Lid examencommissielid opleiding Dier- en Veehouderij Docentlid opleidingscommissie Docentlid opleidingscommissie Studentlid opleidingscommissie
15.00 – 15.45	3A-05	Alumni en werkveldvertegenwoordiging Drie alumni Vier werkveldvertegenwoordigers
15.45 – 16.00		Pauze
16.00 – 16.45	3A-05	Opleidingsmanagement Clusterdirecteur Vier docenten kernteam
16.45 – 17.45	3A-05	Overleg commissie
17.45 – 18.00	3A-22	Terugkoppeling en afsluiting Allen

Bijlage 2 Bestudeerde documenten

Kritische reflectie Dier- en Veehouderij HAS green academy
Landelijk opleidingsprofiel Dier- en Veehouderij 2021
Informatie over de nieuwe leeruitkomsten
HAS onderwijsvisie
Diverse module- en blokhandleidingen
Overzicht van het ingezette personeel
Jaarverslag curriculumcommissie
Jaarverslag opleidingscommissie
Onderwijs en -examenreglement
HAS toetsbeleid
Toetsplan Dier- en Veehouderij
Een selectie van gemaakte toetsen
Borgingsagenda examencommissie
Jaarverslag examencommissie 2021-2022
Samenvatting werkveldscan
Afstudeerhandleidingen
Overzicht van afstudeerwerken
15 afstudeerdossiers